



TEKENINGEN EN BOUWPLATEN VAN VERDEDIGINGSWERKEN

De Nieuwe Hollandse Waterlinie in vogelvlucht

Binnen de gemeente Goose Meren zijn vele onderdelen van de Nieuwe Hollandse Waterlinie en De Stelling van Amsterdam te zien en vaak ook te bezoeken. Technische tekeningen geven inzicht in hoe een fort, schuilplaats, bastion, batterij of geschut is samengesteld. Grafisch ontwerper Lex Tempelman kon die de objecten door middel van doorsnedes, bovenaanzichten en vogelvluchttekeningen in heldere contrasterende kleuren voor een leek begrijpelijk weergeven. Zijn bijzondere belangstelling lag bij het afbeelden van militair-historische objecten, toegespitst op de periode van 1874, toen de Vestingwet werd ingevoerd tot de periode van de Koude Oorlog, die in 1991 eindigde.

De liefde voor het tekenen leek Lex Tempelman van zijn vader te hebben overgenomen. Zijn vader maakte tekeningen van het kamp waar hij in de Tweede Wereldoorlog was opgesloten. Lex overleed op 25 oktober 2023 op 76-jarige leeftijd.

Zijn tekeningen zijn te zien op informatieborden, in



■ Lex Tempelman in 2020 met enkele door hem ontworpen bouwplaten. FOTO: BERT RIETBERG FOTO:

boeken en brochures en zijn bouwplaten van karton maken het mogelijk verdedigingswerken 3-dimensionaal op schaal na te bouwen. Hij werkte samen met diverse stichtingen die zich

inzetten voor militair erfgoed, waaronder de Stichting Menno van Coehoorn. Met Chris Will produceerde hij het kleurrijke boekje *De Nieuwe Hollandse Waterlinie In Vogelvlucht*, waarvoor hij de tekeningen verzorgde. Naast deze militair-historische tekeningen en brochures maakte Lex ook vele technische tekeningen van machines, installaties, treinen en constructies voor bedrijven en instellingen.

Hier drie voorbeelden van militaire objecten, vormgegeven door Tempelman.

Sluisbeer bij het Muiderslot

Het Bastion 1 aan de noordkant van het Muiderslot-terrein is met de Zeedijk verbonden door een unieke sluisbeer (rechter tekening). Een 'beer' is een stenen dam. Deze sluisbeer sluit het water van de Vechtmonding af van het water langs de Noordpolder. De sluisbeer werd in 1851 gebouwd als onderdeel van de Hollandse Waterlinie. De dam is hol en bevat in- en uitlaten ten behoeve van inundaties. Een inundatie is het onder water zetten van een

gebied tot het waterpeil circa 40 cm is. Grondtroepen van de vijand konden door deze waterbarrière tegen- of opgehouden worden. Hoe werkt de sluis? Zie de rechter tekening: *Onderaan is de toegang en fundering vanaf het bastion. S toont de schuiven in de drie sluisokers K, die met de hand bediend moeten worden. Het torentje T, ook wel monnik genoemd, moeten verhinderen dat indringers vanaf de Zeedijk de vesting/slot bereiken.*

Schuilplaats type P

In en bij Muiderberg, in en rond het Naardermeer en richting Uitermeer, staan tientallen betonnen schuilplaatsen type P. Ze zijn in de laatste jaren voor de Tweede Wereldoorlog gebouwd. Door de afgeschuinde vorm werden ze ook wel piramidebunkers genoemd. De schuilplaats, met zijn 2,15 meter dikke gewapend betondak, moest bescherming bieden aan 10 militairen. De haken aan de zijkanten dienden voor het aanbrengen van camouflagemiddelen. De ingang zat aan de veilige kant en was, afhankelijk van de verwachte waterstand, wat hoger dan het maaiveld. Men komt dan



■ Bouwplaat van luchtwachtoren met Mig-straaljagers.

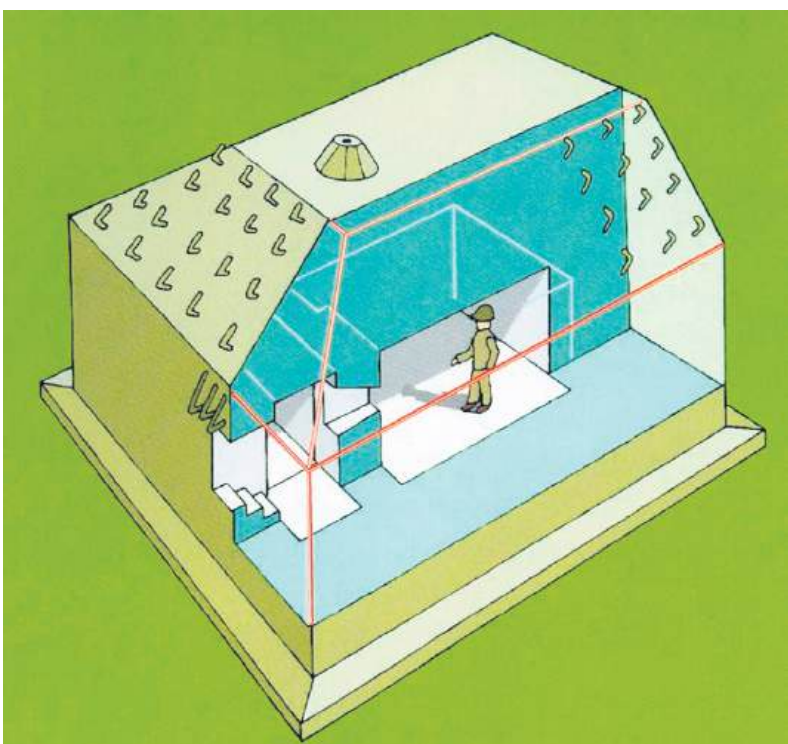
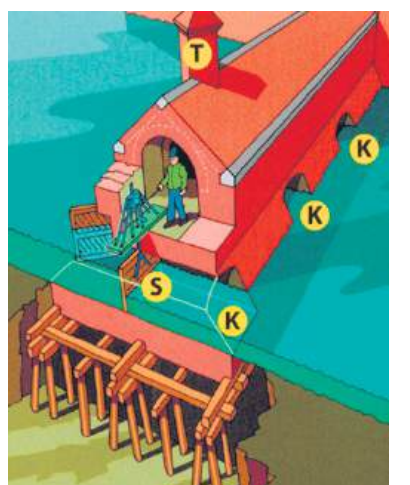
in een korte gang, vaak met enkele neergaande treden en een van daaruit naar links gerichte 'sluis' met een zware, stalen deur met grendels. Via een tweede, vergelijkbare deur kon rechtsom een achterliggende, vrijwel vierkante ruimte worden bereikt, de echte schuilplaats. De toegang kon vanuit deze ruimte worden bestreken door een gewerschietgat. Er waren buizen in het beton voor ventilatie en telefoonverbinding. De uitstulping op het dak was bedoeld voor een periscopio, die echter nooit geleverd is.

Luchtwachtoren

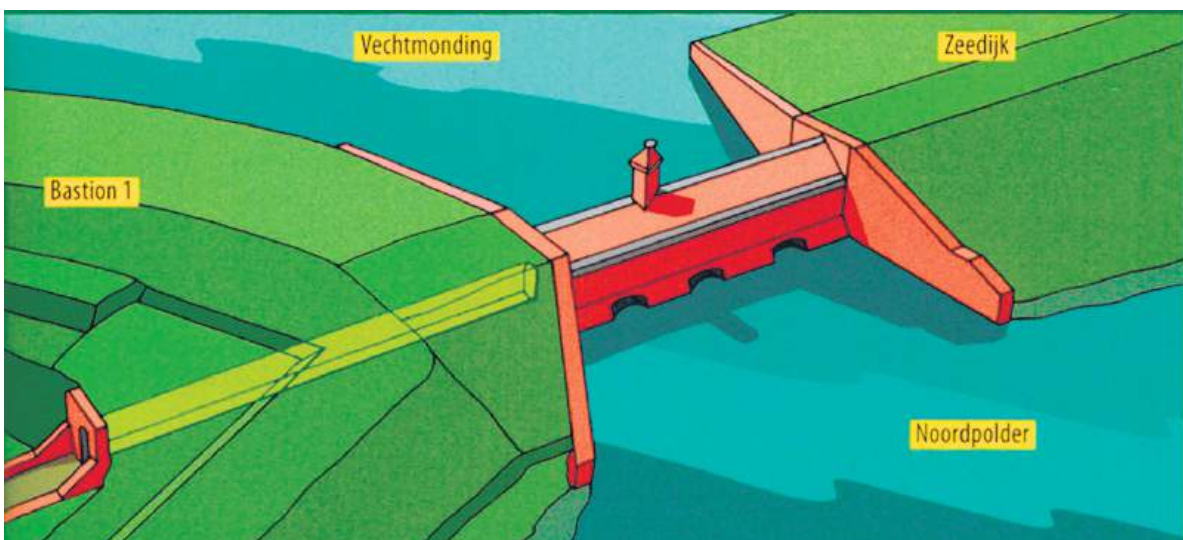
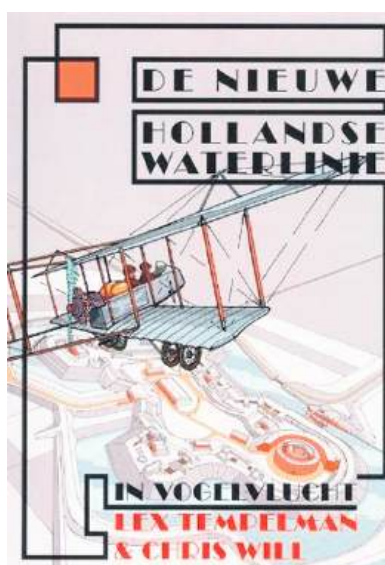
Als herinnering aan de Koude Oorlog maakte Tempelman bouwplaten van luchtwachtoren op schaal. Vanaf 1948 zijn er honderden gebouwd, waarvan de helft als apart staande raatbouwtoeren. Ze werden bemand door vrijwillige luchtwachters. De dichtstbijzijnde toren stond in Amersfoort en de dichtstbijzijnde nog bestaande toren staat in Oude Wetering.

Bronnen: Lex Tempelman & Chris Will, *De Nieuwe Hollandse Waterlinie In Vogelvlucht* (2009) en informatie van Bert Rietberg

Klaas Oosterom



■ Schuilplaats type P.



■ V.l.n.r. het Muiderslot-terrein, sluis en Zeedijk. Rechter tekening: de opengewerkte sluisbeer